

تأثیر دوره‌های آموزش مجازی بر پایه طرح‌های آموزشی در آموزش مدارس استان شیراز

اسما جهان بین، زهرا شریفی

دانشجوی کارشناس ارشد آموزش ابتدایی

دانشجوی کارشناس ارشد آموزش ابتدایی

چکیده

شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های طراحی آموزشی، گامی در جهت بهبود و ارتقای وضعیت سیستم‌های آموزشی می‌باشد. لذا هدف از انجام این پژوهش تأثیر دوره‌های آموزش مجازی بر پایه طرح‌های آموزشی در آموزش مدارس استان شیراز روش پژوهش، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدارس شهر شیراز می‌باشد که از بین آن‌ها مدرسه ابتدایی دخترانه رقیه مورد بررسی قرار گرفت، حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، تعداد ۲۲۲ نفر از دانشجویان دانشکده پزشکی و دندانپزشکی انتخاب گردید. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه محقق ساخته ۳۰ سؤالی با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ بود. جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS23 در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای و t وابسته استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی (ترکیبی غیر همزمان) بر پایه طرح‌های آموزشی در ابعاد تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزشیابی با سطح معناداری ($p > 0/05$) بیشتر از سطح متوسط ارزیابی گردید و این میزان مطلوبیت در جلسات آموزشی الکترونیکی و حضوری تفاوت معناداری رانشان داد، همچنین میزان مطلوبیت جلسات حضوری و الکترونیکی در ابعاد تحلیل، توسعه و اجرا به صورت یکسان اما در ابعاد طراحی و ارزشیابی مطلوبیت جلسات حضوری از جلسات الکترونیکی فراتر بیان شده است.

کلید واژه‌ها: آموزش مجازی، ارزشیابی، اجرا، تحلیل، توسعه، طراحی

۱- مقدمه

تغییر و تحولات دنیای امروز با آهنگی بسیار سریع و شتابان همه عناصر جامعه را دستخوش خود قرار داده است. پیامد این تحولات؛ تغییر یافتن معیارهاست به این معنا که معیار فقر و ثروت ملتها جای خود را به میزان دسترسی بشر به دانش و اطلاعات داده و قرن بیست و یکم را به قرن دانای و انقلاب اطلاعات مبدل ساخته است. سرعت تحولات و گذشت زمان حاکی از آن است که توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات جهان را وارد دوره ای از تحولات عظیم تری در دانش بشری کرده که باید آن را موج چهارم نامگذاری نمود.

موج چهارم در حقیقت فرم توسعه یافته عصر اطلاعات و دانش است. عصری که دیگر مشکل عمده بشر در زمینه تامین معاش، تهیه ابزار و دسترسی به دانش و اطلاعات حل نشده و نیاز به تغییر و تحول بزرگتری در جامعه به وجود آمده است. در عصر جدید که به عصر مجازی شناخته شده بیشتر امور به صورت مجازی و غیر فیزیکی انجام می گیرد. یکی از این امور آموزش است به شکلی که افراد برای آموختن دانش دیگر نیازی به مدارس و یا دانشگاههایی مانند دانشگاه های فعلی نخواهند داشت به گونه ای که یک استاد در هر زمان و مکانی که باشد می تواند از هر کشور دانشجویان زیادی را آموزش دهد. این شکل آموزش به قدری طبیعی صورت میگیرد که دانشجو حضور استاد را به طور مجازی درک میکند و احساس تخیلی حقیقی در او به وجود می آید (جلالی، ۱۳۸۲). دستیابی به فناوری جدید در عرصه ارتباطات و شکل گیری جامعه اطلاعات را باید آخرین انقلاب بشر در عصر حاضر دانست. نخستین انقلاب اطلاعاتی، پنج هزار سال پیش با ظهور خط پدیدار شد. بشر با اختراع خط توانست اطلاعات خود را حفظ و نگهداری کند و آن را برای نسل های بعد از خود به یادگار گذارد. دومین انقلاب اطلاعاتی نیز ۵۰۰ سال پیش با اختراع دستگاه چاپ تحقق یافت. تولید و توزیع انبوه اطلاعات، مهمترین ویژگی این انقلاب بود. در نهایت، ۵۰ سال پیش با اختراع رایانه و اینترنت، سومین انقلاب اطلاعاتی به منصف ظهور رسید. در این انقلاب، داده های خام به اطلاعات طبقه بندی شده، سپس اطلاعات سازمان یافته به دانش و دانش تولید شده به مرحله عمل در آمدند. با انفجار اطلاعات، جهان وارد دوره جدیدی گردید و دانش بشر را به نحوی حیرت انگیز افزایش داد، به گونه ای که دانش تولید شده در طول ۳۰ سال گذشته از کل دانش تولید شده در طی ۱۰۰۰ سال پیش از آن فراتر رفت. تحولات در عرصه ارتباطات و قدرت تأثیر گذار دانش اطلاعات، باعث دگرگونی در حوزه آموزش و پرورش، به طور کلی و آموزش عالی به طور خاص گردید. تحولات در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات منجر به تحول در حوزه برنامه ریزی در آموزش عالی شد و برنامه ریزان را با مسائل جدیدی روبه رو کرد و روسای دانشگاه ها را برای هدایت مراکز خود در برابر تغییرات اطلاعاتی و ارتباطی با رویکردهای جدید آموزشی روبه رو ساخت. با اینکه مردم، دولت، دانشجویان، کارکنان دانشگاه ها، اعضای هیئت علمی و روسای مراکز آموزش عالی نیاز به تغییر در دانشگاه ها را به خوبی احساس کرده بودند، اما برنامه ریزان آموزش عالی در آغاز راه به درستی نمی دانستند که دانشگاه ها و سایر مراکز آموزش عالی در عصر اطلاعات با چه فرصتها و تهدیدهایی روبه رو هستند؛ به عبارت دیگر، دادن پاسخ دقیق و منطقی به مسائل اطلاعاتی و ارتباطی هنوز برای برنامه ریزان آموزشی مشخص نبود.

۲- بیان مساله

در حال حاضر آموزش مجازی به عنوان بارزترین نماد کاربرد فناوری در آموزش و یادگیری با سرعت فزاینده ای روبه گسترش بوده و بسیاری از دانشگاه ها و موسسات به خاطر مزایایی که هر دو طرف درگیر در فرایند یاددهی - یادگیری یعنی آموزگار و فراگیر از آن بهره مند می شوند سعی بر به کارگیری آن در کنار سایر شیوه های مرسوم آموزش خود دارند بنابراین «آموزش الکترونیک» به مجموعه فعالیت های آموزشی گفته می شود که با استفاده از ابزارهای الکترونیکی اعم از صوتی، تصویری، رایانه ای، شبکه ای و مجازی صورت می گیرد. به عبارتی کلیه برنامه هایی را که از طریق شبکه های رایانه ای به ویژه اینترنت، منجر به یادگیری می شود، آموزش مجازی می نامند. (عبادی، ۱۳۸۳). هورتون و هورتون (۲۰۰۳) معتقدند که آموزش مجازی در یک تعریف وسیع شامل هرگونه استفاده از فناوری های وب و اینترنت به منظور خلق تجربیات یادگیری است. در واقع آموزش مجازی زاینده چرخه تحولات سریع و روبه رشد فناوری های نوین به مفهوم واقعی آن است (زارعی زورارکی، ۱۳۹۲) در کنار اصطلاح آموزش مجازی، تعدادی اصطلاح مشابه دیگر نیز در ادبیات موجود برای این نوع از آموزش ها، به کار رفته است،

از قبیل یادگیری مبتنی بر وب، آموزش مبتنی بر وب، حرفه آموزی مبتنی بر وب، حرفه آموزی مبتنی بر اینترنت، یادگیری توزیع شده، یادگیری بر خط، آموزش مجازی و آموزش از راه دور مورد استفاده قرار می گیرد؛ اما آنچه که بیشتر مصطلح شده، همان اصطلاح آموزش مجازی است. از جمله مزایای آموزش الکترونیکی، کنترل فراگیران روی محتوا، تنظیم یادگیری، زمان و امکان انتخاب سبک های یادگیری متفاوت و مناسب است. همچنین آموزش مجازی کیفیت دسترسی به مواد آموزشی از طریق دسترسی به منابع مهم آموزش الکترونیکی ایجاد شده را بهبود می بخشد (مجتهد زاده، ۱۳۹۵). آموزش الکترونیکی انواع مختلفی دارد یکی از انواع آن آموزش ترکیبی (دوگانه) می باشد که در حال حاضر آموزش ترکیبی یکی از بهترین رویکردهای آموزشی برای استفاده در آموزش عالی محسوب می شود. آموزش ترکیبی را می توان نوعی رویکرد آموزشی دانست که فعالیتهای آموزش سنتی (همچون سخنرانی و فعالیت های بین استاد و دانشجو) را با فعالیت های آموزش از راه دور (همچون گروه های بحث همزمان و غیر همزمان، آموزش چند رسانه ای و استفاده از اینترنت برتی تکالیف درسی) ادغام می کند. در آموزش ترکیبی روش های متفاوتی همچون کلاس های درس به شکل سنتی، آموزش بر خط و آموزش خود-هدایت گر با هم ترکیب می شوند. (نیستانی و یعقوب کیش، ۱۳۹۰، ص ۶۳). به طور کلی، آموزش ترکیبی یا دوگانه امکان ترکیب بهترین عناصر آموزش سنتی و آموزش بر خط را فراهم می آورد. از آنجا که این روش از اجزای مختلفی تشکیل یافته، ترکیب این اجزا نیازمند برنامه ریزی و هماهنگی دقیقی است. ارزیابی از این مدل بر اهمیت برنامه ریزی دقیق، نتایج آموزش و استفاده از ترکیب مناسب اجرای آموزشی برای ایجاد محیط یادگیری بهینه تاکید دارد (فرج الهی و ضرابیان و زارع، ۱۳۹۶، ص ۹).

۳- اهداف پژوهش

۱-۴ هدف اصلی

۱-۴-۱ ارزیابی دوره های آموزشی مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی شیراز
 ۱-۴-۲ ارزیابی دوره های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی شیراز

۲-۴ اهداف فرعی

۱-۲-۴ ارزیابی دوره های آموزشی مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس مبتنی بر عنصر تحلیل
 ۲-۲-۴ ارزیابی دوره های آموزشی مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس
 ۳-۲-۴ ارزیابی دوره های آموزشی مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس مبتنی بر عنصر توسعه
 ۳-۲-۴ ارزیابی دوره های آموزشی مجازی بر اساس عناصر طراح های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس مبتنی بر عنصر اجرا
 ۴-۲-۴ ارزیابی دوره های آموزش مجازی بر اساس عناصر طراحی آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس شیراز مبتنی بر عنصر ارزشیابی
 ۵-۲-۴ ارزیابی مطلوبیت دوره های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی از دیدگاه معلمان مبتنی بر عنصر تحلیل
 ۶-۲-۴ ارزیابی مطلوبیت دوره های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز مبتنی بر عنصر طراحی
 ۷-۲-۴ ارزیابی مطلوبیت دوره های آموزش الکترونیکی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز مبتنی بر عنصر توسعه
 ۸-۲-۴ ارزیابی مطلوبیت دوره های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی از دیدگاه معلمان مدارس استان شیراز مبتنی بر عنصر اجرا

۴-۲-۹ ارزیابی مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی از دیدگاه معلمان مدارس شیراز مبتنی بر عنصر ارزشیابی

۴- سوال‌های پژوهش

۵-۱ سوالات اصلی

۵-۱-۱ دوره‌های آموزشی مجازی براساس عناصرطراح‌های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۱-۲ آیا بین میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی براساس عناصرطراح‌های آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس شیراز تفاوت معنادار وجود دارد؟

۵-۲ سوالات فرعی:

۵-۲-۱ دوره‌های آموزشی مجازی براساس عنصر تحلیل‌ادی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۲-۲ دوره‌های آموزشی مجازی براساس عنصرطراح‌های از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۲-۳ دوره‌های آموزشی مجازی بر اساس عنصر توسعه از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۲-۴ دوره‌های آموزشی مجازی براساس عنصر اجرا‌ادی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۲-۵ دوره‌های آموزشی مجازی براساس عنصرارزشیابی‌ادی از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تا چه میزان مطلوب است؟

۵-۲-۶ آیا بین میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی براساس عنصر تحلیل‌از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تفاوت معنادار وجود دارد؟

۵-۲-۷ آیا بین میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی (ترکیبی غیر همزمان) به تفکیک جلسات حضوری و مجازی براساس عنصر طراحی‌از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تفاوت معنادار وجود دارد؟

۵-۲-۸ آیا بین میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی (ترکیبی غیر همزمان) به تفکیک جلسات حضوری و مجازی براساس عنصر اجرا‌از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تفاوت معنادار وجود دارد؟

۵-۲-۹ آیا بین میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی به تفکیک جلسات حضوری و مجازی براساس عنصر ارزشیابی‌از دیدگاه معلمان مدارس شهر شیراز تفاوت معنادار وجود دارد؟

۶- پیشینه پژوهش‌های داخلی

- جاودانی و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان ارزشیابی کیفیت عناصر برنامه درسی آموزش مجازی در سطح دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ایران انجام دادند. برای این منظور از مقیاس طراحی شده توسط محققین که هفت عنصر هدف، محتوا، رسانه، طراحی، سازماندهی مواد یادگیری، راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی برنامه درسی آموزش الکترونیکی را می‌سنجید استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که دانشگاه‌های مورد مطالعه از نظر کیفیت عناصر برنامه درسی آموزش الکترونیکی وضعیتی بالاتر از حد متوسط دارند.

- پژوهشی که توسط محمودی و طاهری نیا در سال ۱۳۹۷ تحت عنوان نقش یادگیری ترکیبی در توسعه آموزش عالی با روش کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفت. به این نتایج دست یافتند که دریافتند که تنها ترکیب محض و بدون تدبیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با محیط‌ها آموزشی و یادگیری مرسوم و سنتی نمی‌تواند یادگیری با کیفیت را به ارمغان آورد و باید برای ایجاد و گسترش یادگیری ترکیبی عوامل و عناصر مختلف همچون موسسه‌ای، پداگوژیکی، طراحی، ارزشیابی و مدیریت در ارتباط با یکدیگر در نظر گرفته شود. در بعد پداگوژیکی نیز باید به محتوایی که باید ارائه شود (تحلیل محتوا)، نیازهای یادگیرنده (تجزیه و تحلیل یادگیرندگان)، و هدف‌های یادگیری (تحلیل هدف‌ها) توجه شود.

- پژوهشی که توسط نجفی در سال ۱۳۹۶ تحت عنوان فراتحلیل مطالعات اثربخشی رویکرد یادگیری ترکیبی بر بهبود عملکرد تحصیلی در ایران صورت گرفت دریافتند که اگر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل دهنده آموزش ترکیبی، به

- خوبی نیازسنجی، طراحی، اجرا، ارزشیابی و بازخورد بگیرند؛ می تواند به عنوان یک رویکرد منطقی و منعطف، بر بهبود عملکرد تحصیلی یادگیرندگان تأثیر فراوان داشته باشد.
- پژوهشی که توسط سواری و فلاحی در سال ۱۳۹۶ تحت عنوان توسعه و بهبود آموزش و یادگیری از طریق یادگیری ترکیبی صورت گرفت در یافتند که شیوه ترکیبی در آموزش، آزادی عمل وسیع تری را در بهره مندی از محیطهای آموزشی در اختیار کارشناسان آموزشی قرار میدهد و از این طریق موجب توسعه و بهبود آموزش و یادگیری می گردد؛ لذا توصیه میگردد اساتید از این روش هم در آموزش خود استفاده نمایند.
- پژوهشی که توسط نجفی در سال ۱۳۹۵ تحت عنوان رابطه بین ابعاد و شاخص های آموزش ترکیبی و کیفیت بخشی به یادگیری در دانشگاه پیام نور به صورت توصیفی- پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری شامل ۴۰۰۰ نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه پیام نور بود. از میان آنها، ۳۴۳ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای و بر اساس جدول کرجسی و مورگان، به عنوان نمونه انتخاب شدند. به این نتایج دست یافتند که آموزش ترکیبی به همراه سه بعد پداگوژیکی؛ فن آوری و سبک یادگیری بر یادگیری تأثیر دارد؛ اما، بعد روش شناسی بر یادگیری تأثیر ندارد. هم چنین، یافته ها نشان از تأثیر آموزش ترکیبی بر یادگیری و مناسب بودن برآزش مدل نهایی پژوهش دارد.
- اسماعیلی وهمکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی وضعیت آموزش الکترونیکی واحد آموزش مجازی دانشگاه سیستان و بلوچستان" به این نتایج دست یافت که وضعیت آموزش الکترونیکی از لحاظ ابعاد ویژگی های فردی یادگیرنده و زیر ساخت و فناوری مطلوب، از لحاظ پشتیبانی وضعیت نسبتا مطلوب و از لحاظ محتوای آموزشی و سنجش و ارزیابی از وضعیت نامطلوبی برخوردار می باشد.
- رسولی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان " بررسی کیفیت آموزش الکترونیکی دانشگاه امیر کبیر بر اساس عناصر طراحی آموزشی" به این نتایج دست یافت که کیفیت آموزش الکترونیکی دانشگاه امیر کبیر بر اساس عناصر طراحی آموزشی در حد نسبتا مطلوبی می باشد.
- پژوهشی که توسط نظام آبادی و همکاران در سال ۱۳۹۳ تحت عنوان کاربرد آموزش الکترونیکی در آموزش مهارتهای بالینی پرستاری صورت گرفت یافته ها نشان داد، آموزش الکترونیکی به سبب قابلیت انعطاف پذیری و دسترسی به محتوای یادگیری در هر زمان و هر مکان به پرستاران کمک می کند تا مهارت های بالینی حرف های را بهبود بخشند و در انتقال دانش آموخته شده به حیطه بالینی، بسیار موفق عمل کند. همچنین آموزش الکترونیکی به عنوان یک روش آموزشی چند بعدی، می تواند در آموزش مفاهیم و مهارتهای پرستاری موثر باشد.
- کاظمی قره چه و خندقی (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان "ارزشیابی کیفیت محتوای الکترونیکی از منظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد" به این نتایج دست یافت که کیفیت محتوای ارائه شده در دوره های آموزش الکترونیکی از منظر دانشجویان دانشگاه از وضعیت مطلوبی برخوردار است.
- اناری نژادو محمدی (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان "شاخص های عملی ارزشیابی آموزش الکترونیکی در موسسات آموزش عالی ایران" به این نتایج دست یافت که دانشگاه ها در ابعاد طراحی محیط ارائه، مدیریت، جنبه های آموزشی و امور سازمانی به ترتیب مناسب ترند و در ابعاد خدمات پشتیبانی، فناوری و ارزشیابی از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نیستند.
- در پژوهشی که توسط هاشمی نژادو همکاران در سال ۱۳۹۲ تحت عنوان تحلیل الزامات به کارگیری نظام آموزش ترکیبی از دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد مطالعه دانشگاههای رامین و شهید چمران اهواز) صورت گرفت، نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی نشان داد که پنج عامل سازمانی، زیرساختی، سیاسی، حرفه ای و آموزشی ۷۱/۷۵۱ درصد از واریانس کل الزامات به کارگیری آموزش ترکیبی را تبیین می کنند.
- زمانی و ببری، ۱۳۹۲ در دانشگاه اصفهان با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه از دانشجویان و اساتید مقطع دکتری در زمینه آموزش ترکیبی نشان داد که اکثریت دانشجویان و اساتید نقاط قوت و فرصت ها نسبت به ضعف ها و تهدیدهای آموزشی

ترکیبی را قویتر می دانستند و شرکت کنندگان نسبت به چشم اندازه‌های این آموزش در دانشگاه علوم پزشکی خوش بین هستند.

- رستگار پوروگرچی زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان "ارزیابی کارآمدی دوره‌های یادگیری الکترونیکی دانشگاه تربیت مدرس از دیدگاه کاربران" به این نتایج دست یافت که کاربران سامانه از پشتیبانی مطلوب و از آزمون ارزشیابی مناسب بهره مند می باشند اما تمرین ها و تکالیف مناسب ارائه نمی گردد.

- جهانیان و اعتبار (۱۳۹۱) در پژوهشی با موضوع "ارزیابی وضعیت آموزش مجازی در مراکز آموزش الکترونیکی دانشگاه های تهران از دیدگاه دانشجویان" به این نتایج دست یافت که شرکت کنندگان از دسترسی به امکانات آموزش های مجازی رضایت داشتند هرچند که نگرش مثبتی به دوره‌های آموزشی مجازی نداشتند.

- در پژوهشی که توسط صالحی عمران و سالاری در سال ۱۳۹۱ تحت عنوان یادگیری ترکیبی؛ رویکردی نوین در توسعه آموزش و فرآیند یاددهی/یادگیری صورت گرفت دریافتند که یادگیری ترکیبی می تواند یک رویکرد موثر برای افزایش اثربخشی یادگیری، سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه ها باشد. همچنین به دلیل ارایه فرصت های مختلف به منظور یادگیری، موجب آن می شود که در کنار افزایش جذابیت آموزش، به تفاوت های فردی فراگیران نیز به طور مناسبی توجه شود.

- صالحی عمران و سالاری، در تحقیق خود در سال ۱۳۹۱، به این نتیجه رسیدند که یادگیری ترکیبی از طرفی چون بازخورد سریع از جانب مربی به دانش آموز، افزایش تعاملات انسانی و انعطاف پذیری در آموزش میتواند در فرایند آموزش و یادگیری مؤثر واقع شود؛ همچنین، آموزش ترکیبی از لحاظ مسائل مالی و هزینه‌ها در تمامی سازمانهای آموزشی اولویت دارد

- مرادی و همکاران (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان تحلیل سازه‌های بازدارنده در توسعه آموزشهای تلفیقی از دیدگاه اعضای هیات علمی انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که مهم ترین عوامل بازدارنده توسعه و کاربرد آموزشهای تلفیقی موانع شخصی، زیرساختی و تجهیزاتی، اقتصادی، مدیریتی و سازمانی است.

- پژوهشی که توسط نیستانی و ببری در سال ۱۳۹۰ تحت عنوان امکان سنجی اجرای آموزش ترکیبی در دانشگاه اصفهان صورت گرفت یافته های پژوهش نشان داد که از دیدگاه اعضای هیات علمی امکان اجرای آموزش ترکیبی در مقطع دکتری و در قالب دروس تخصصی امکان پذیر است. همچنین بر ضرورت بسترسازی فرهنگی، آموزش مداوم و حمایت همه جانبه مسولان برای اجرای این آموزش تاکید شد. نتایج پژوهش نشان می دهد که استفاده از ابزارهای چند رسانه ای و اینترنت در دوره کاملاً وب محور موجب سردرگمی دانشجو می شود. درحالیکه دانشجویان از انعطاف و منابع فراوان در اینترنت استفاده می‌کنند، همزمان از جستجوهای چند گانه و وظایف کاری در محیط غیر خطی خسته میشوند. دانشجویان در دوره های کاملاً آموزش برخط نمیتوانند بازخورد بلافاصله از استاد یا سایر همکلاسی های خود دریافت کنند و بنابراین باید متکی به خود و تصمیم خود باشند (دزیوبان و موسکال، ۲۰۰۱)؛ بنابراین به منظور برطرف کردن این خصیصه، سیاستهای متفاوتی همچون آموزش، ترکیبی و یادگیری دوگانه به منظور بهبود محیط یادگیری برخط پیشنهاد شده است

- فتحی و پرداختچی (۱۳۹۰) با عنوان "ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزش مجازی در نظام آموزش عالی ایران" نشان داد که از نظر دانشجویان، روش های ارزشیابی در حد نامطلوب ارزیابی شده است اما از نظر استادان روش های ارزشیابی از اثربخشی مطلوبی برخوردار است همخوانی ندارد.

- ذوالفقاری و همکاران (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «نگرش اعضای هیات علمی دانشگاه پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران به تدریس از طریق نظام یادگیری الکترونیکی ترکیبی» انجام داده اند. در این مطالعه مقطعی توصیفی، کلیه اعضای هیات علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علومپزشکی تهران به تعداد ۶۰ نفر به طریق تمام سرشماری مورد مطالعه قرار گرفتند. یافته ها نشان داد که ۶۶ درصد نمونه ها نگرش مثبت و ۳۴ درصد نگرش کاملاً مثبت و هیچکدام نگرش منفی نسبت به آموزش ترکیبی نداشتند. همچنین ۱/۴۱ درصد تمایل زیاد خود را جهت آماده نمودن دروس به شیوه الکترونیکی بین نمودند و ۵/۸۷ درصد مایل بودند که در کارگاههای آموزشی تدوین محتوای الکترونیکی شرکت نمایند.

- مصلی نژاد و همکاران (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «ارائه یک دوره آموزش ترکیبی و بررسی اثرات روانشناختی آن» بر دانشجویان انجام داده‌اند. این مطالعه یک پژوهش نیمه تجربی بر روی ۴۱ نفر از دانشجویان پرستاری دانشکده پزشکی جهرم که واحد درس بیماری‌های روانی را در ترم اول سال ۸۷-۸۸ اخذ کرده بودند، می‌شد. نتایج نشان داد که روش آموزش ترکیبی تأثیرات مثبتی بر ابعاد شخصیتی دانشجویان داشته است و استفاده از این روش به خصوص بهره‌گیری از آموزش‌های الکترونیکی در آموزش علوم پزشکی توصیه شد.

پیشینه پژوهش‌های خارجی

بوون (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان "رویکردهای محیط یادگیری الکترونیکی" به این نتایج دست یافت که برخی از آموزش دهندگان فعالیتهای یادگیری بسیار خاصی را با استفاده از محیط آموزش الکترونیکی انجام می‌دهند، نه با استفاده از ابزار اختصاصی محیط آموزش الکترونیکی. این تاکتیک‌های تخصیصی استفاده از پلت فرم برای آموزش در تعدادی از ابزارها را مورد تأکید قرار می‌دهد، این نتایج دلالت بر این دارد که به بجای ارائه طیف وسیعی از ابزارهای هدفمند در فعالیت‌های آموزش الکترونیکی، محیط آموزش الکترونیکی و عناصر تشکیل دهنده آن می‌تواند برای آموزش الکترونیکی مفیدتر باشد. آلمومن و همکاران (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "به‌کارگیری مدل طراحی، طراحی، توسعه، اجرا و ارزیابی" - مدل طراحی آموزشی برای ادامه توسعه حرفه‌ای پزشکان مراقبت‌های اولیه در عربستان سعودی انجام دادند... وی از مدل ادل در جهت توسعه آموزش و برنامه‌های آموزشی برای بهبود عملکرد یادگیرنده استفاده کرد. ادل یک مدل طراحی سیستم‌های آموزشی برای ایجاد آموزش و آموزش موثر در پنج مرحله است: تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزیابی در این پژوهش جلسات با فرم‌های بازخورد موقتی و نهایی، یک پرسشنامه مبتنی بر مساله، پرسشنامه ارزیابی خود - ارزیابی و گروه‌های تمرکز ارزیابی شدند و در نهایت به این نتایج دست یافتند که اعمال یک مدل طراحی آموزشی ساختاری برای ایجاد برنامه توسعه حرفه‌ای برای پزشکان یک تجربه مفید و مرتبط در مراقبت‌های بهداشتی اولیه است. توسعه حرفه‌ای (CPD) یک روش اساسی برای کمک به پزشکان در حفظ و توسعه بیشتر آن‌ها است.

اللو و آگومو (۲۰۱۶) نیز با رویکردی مشابه، ضمن مقایسه روش آموزشی ترکیبی با شیوه آموزش سنتی و رودرو بر تأثیر این دو شیوه آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی علوم تربیتی نشان دهنده برتری روش آموزش مبتنی بر فناوری و ترکیبی در مقایسه با روش سنتی و رایج بوده است.

تسنگ و والش (۲۰۱۶) دانشجویانی که با رویکرد آموزش ترکیبی، یادگیری زبان انگلیسی را تجربه کرده‌اند، علاقه مندی و گرایش بیشتری برای گذراندن درس‌های دیگرشان به شیوه ترکیبی از خود نشان داده و گفته‌اند این نوع کلاس‌ها را به دوستانشان پیشنهاد می‌کنند.

چیانگ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "طراحی آموزشی برای آموزش تفسیر سینه بر اساس مدل آیدل" انجام داد. نتایج نشان داد تفسیر رادیوگرافی ساده قفسه‌سینه یک مهارت مهم برای ساکنین پزشکی داخلی است تا به آن‌ها در تشخیص و مدیریت صحیح آن‌ها کمک کند. مریشان به ابزارهایی نیاز دارند تا اطمینان حاصل کنند که هنگام ایجاد یک برنامه آموزشی برای آموزش این مهارت‌ها و نیز سایر مهارت‌ها، دانش و نگرش، رویکردی سیستمی اتخاذ می‌کنند. استفاده از یک مدل طراحی آموزشی به مریشان کمک می‌کند تا این کار را انجام دهند.

دارک و همکاران (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "طراحی مسیر آنلاین ABC با توجه به مدل آیدل" انجام دادند هدف این مطالعه، طراحی مسیر زبان‌های برنامه‌نویسی - من به صورت آنلاین است. این مطالعه نشان داد که تجزیه و تحلیل تمامی حوزه‌های مربوطه در مرحله تحلیل یک طراحی مسیر آنلاین و اتخاذ تصمیمات لازم در مرحله طراحی مهم است... علاوه بر این، در حوزه ارزیابی فرآیند، دیدگاه یادگیرندگان از طریق ارزیابی‌های هفتگی تعیین شد. ایجاد تعامل در دوره‌های آنلاین برای اثبات ساختار زنده سیستم مهم است، و این موقعیت به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا خود را به بخشی از این دوره ببینند.

نیکلهس و همکاران (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "طراحی برای تعامل: استفاده از مدل آیدل برای ادغام روال‌های کاری با نفوذ بالا" در یک درس سواد اطلاعاتی آنلاین انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که چگونه یک تیم از کتابداران از مدل طراحی آموزشی

برای گنجاندن بهترین تجارب در تدریس و یادگیری در یک دوره آموزشی آنلاین استفاده کرده‌اند. تجربه نویسندگان با این فرآیند نظام‌مند و مفاهیم طراحی آموزشی حاکی از آن است که این مدل می‌تواند برای دستیابی به اهداف مختلف در آموزش سواد اطلاعاتی استفاده شود. اول اینکه، می‌تواند ساختاری فراهم کند که کتابداران بتوانند انواع مختلفی از تعاملات آموزشی را توسعه دهند. دوم، می‌تواند به کتابداران کمک کند تا تعامل، یادگیری و ارزیابی را به صورت عمده در نظر بگیرند؛ و سوم، می‌تواند با استفاده از استانداردهای ویژه سواد اطلاعاتی و سایر دستورالعمل‌های یادگیری مانند شیوه‌های تأثیر بالا و بهترین تجارب آموزش الکترونیکی کمک کند.

در یک مقاله مروری توسط رووی و همکاران (۲۰۱۲)، ۵۷ مورد از ۷۱ مقاله چاپ شده از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ در مورد رشته های بالینی با کلیدواژه آموزش ترکیبی بررسی شدند. مقالات کار شده از طراحی بسیار ضعیفی برخوردار بودند و فقط اشاره داشتند که در رشته های بالینی، روش ترکیبی بهتر از روش سنتی است و یادگیری را افزایش م دهد. لذا نویسندگان مقاله، لزوم انجام مقالاتی با طراحی قوی را توصیه کردند.

دسوف (۲۰۱۲) در بررسی خود موانع و مشکلات عمده ای را در ارزیابی آنلاین گزارش کرده است که عبارت است از ارائه تعداد کافی رایانه، دسترسی به اینترنت و پهنای باند است.

کتل و گلاور در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که استفاده از رویکرد ترکیبی، امکان بهره گیری از ارتباطات انعطاف پذیر و غیرهمزمان را در ارتباط با دانش آموزان فراهم می کند، همچنین این نوع یادگیری برای دانش آموزان جذاب بوده و محیط های یادگیری جدیدی را فراهم میکند؛ به علاوه، مسئولیت های بیشتری که دانش آموزان در این نوع یادگیری دارند، باعث می شود تلاش بیشتری در یادگیری به عمل آورند؛ اما برای ایجاد و به روز کردن این آموزش (غیر همزمان)، زمان زیادی صرف می شود

فرون، استار و مک لاگالین در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که یادگیری ترکیبی در مقایسه با آموزش الکترونیکی صرف، آموزش را فعالتر میکند. این نوع آموزش، برای موضوعات شغلی مثل تجارت و مدیریت، برای افزایش مهارتهای فارغ التحصیلان، بسیار ارزشمند است.

پیچر، مایر و ماچر (۲۰۱۰) به بررسی دیدگاه های دانشجویان در ۱۸ دانشگاه اتریش پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می دهد از نظر دانشجویان تخصص و مهارت استادان در آموزش به شیوه الکترونیکی و همچنین توانایی ایشان در تدارک پشتیبانی لازم برای یادگیرندگان از عوامل بسیار مهم و تعیین کننده برای پیشرفت تحصیلی و همچنین رضایت دانشجویان از این دوره هاست.

لوپز (۲۰۱۰) پژوهشی با عنوان «یادگیری ترکیبی در آموزش عالی: نگرش فراگیران و ارتباط آن‌ها با نتایج» انجام داده است. هدف از این مطالعه، استفاده از نتایج و درک فراگیران در فعالیتهای آموزش ترکیبی بود. نتایج این بررسی که در دانشگاه گرانادا انجام شد نشان داد که استفاده از آموزش ترکیبی باعث بهبود عملکرد در امتحانات و کاهش میزان ترک تحصیل میشود کیم و همکارانش (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان " آینده و حال آموزش ترکیبی و تأثیر آن بر فرایند یادگیری در پنج کشور (چین، کره جنوبی، تایوان، ایالات متحده و انگلستان)" نشان دادند که در آینده آموزش ترکیبی یک روش عمومی برای یادگیری، نه فقط در کشورهای غربی، بلکه در کشورهای آسیایی خواهد شد و وجود داشتن متخصص برای راهنمایی چگونگی اجرای آموزش ترکیبی برای اجرای آن لازم است.

هیوسن و همکاران (۲۰۰۹) نیز به بررسی عناصر طراحی آموزشی در محیط آموزش الکترونیکی در موسسات آموزش عالی مالزی پرداخت. نتایج حاکی از آن بود که برداشت مثبت از آموزش الکترونیکی در میان یادگیرندگان در دانشگاه های انتخاب شده و تعامل آنان با محتوای دوره، مهمترین عوامل رضایت بخش برای اصول طراحی آموزشی از نقطه نظر آنان بوده است. مک گری (۲۰۰۳) در پژوهش با عنوان ارزیابی کیفیت دوره های آموزشی آنلاین، عوامل مهم طراحی دوره های آن لاین را شناسایی کرده است وی خاطرنشان ساخته که در طراحی برنامه درسی آن لاین، انعطاف، تعامل و مشارکت عوامل مهمی هستند.

۵- روش پژوهش

دستیابی به هدفهای علم یا شناخت علمی میسر نخواهد بود، مگر زمانی که با روش شناسی درست صورت پذیرد (خاکی، ۱۳۷۸، ص ۱۵۵). قبل از انتخاب روش تحقیق مناسب برای مطالعه، باید به ماهیت موضوع و هدف های پژوهش توجه نمود. در بیشتر موارد تحقیق مناسب با توجه دقیق به سؤالات تحقیق و روش قابل استفاده ای است که سؤالات می توانند با آن مطالعه شوند. «هدف از انتخاب روش تحقیق آن است که محقق مشخص نماید چه شیوه یا روشی را اتخاذ کند تا او را هر چه سریع تر و دقیق تر در دستیابی به پاسخ کمک نماید» (نادری و سیف نراقی، ۱۳۸۸، ص ۶۰). به طور کلی روش تحقیق را می توان با توجه به دو ملاک (الف) هدف تحقیق، (ب) نحوه گردآوری داده ها تقسیم کرد. تحقیقات علمی بر اساس هدف تحقیق به سه دسته بنیادی، کاربردی، تحقیق و توسعه تقسیم می شوند. هدف از تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می شود. همچنین تحقیقات بر حسب نحوه گردآوری داده ها به تحقیق توصیفی (غیر آزمایشی) و تحقیق آزمایشی تقسیم می شوند. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش هایی است که هدف آن ها توصیف کردن شرایط یا پدیده های مورد بررسی است. اجرای تحقیق توصیفی می تواند صرفا برای شناخت بیشتر موجود یا یاری رساندن به فرایند تصمیم گیری باشد. تحقیق پیمایشی را بر حسب حجم جامعه مورد مطالعه می توان به تحقیق پیمایشی در مقیاس کوچک یا در مقیاس بزرگ نام نهاد (سرمد، بازگان و حجازی، ۱۳۹۴، ص ۸۲). بر همین اساس با توجه به هدف پژوهش حاضر تأثیر دوره های آموزش مجازی بر پایه طرح های آموزشی در آموزش مدارس استان شیراز، پژوهش حاضر از دسته پژوهش های کاربردی و از نوع پژوهش توصیفی است. توصیفی به دلیل این که محقق می خواهد آن چه را که وجود دارد به صورت عینی و منظم گزارش دهد و از آنجایی که محقق درصدد بررسی دیدگاه و نظرات پاسخگویان می باشد، در تقسیمات پژوهش توصیفی، از نوع پژوهش پیمایشی استفاده شده است.

۶- جامعه آماری

جامعه آماری عبارت است از مجموعه ای از افراد یا واحد ها که دارای حداقل یک صفت مشترک باشند. معمولا در هر پژوهش، جامعه مورد بررسی یک جامعه آماری است که پژوهشگر مایل است درباره صفت (صفتها) متغیر واحد های آن به مطالعه بپردازد (سرمد، بازگان و حجازی، ۱۳۹۴، ص ۱۷۵). جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدارس شیراز می باشد که از بین آن ها مدرسه ابتدایی حضرت رقیه به عنوان جامعه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت.

نمونه آماری

نمونه عبارت است از مجموعه ای از نشانه ها که از یک قسمت یک گروه یا جامعه ای بزرگتر انتخاب می شود به طوری که این مجموعه معرف کیفیات و ویژگی های آن قسمت گروه یا جامعه بزرگتر باشد. در انتهاخ نمونه رعایت نکاتی ضروری است که شامل: ۱. نمونه باید با توجه به اهداف تحقیق انتخاب شود، ۲. در گزینش نمونه رعایت انصاف و عدم اعمال غرض، شرط اساسی است، ۳. عوامل موثر در تعیین حجم یا اندازه نمونه باید مورد توجه قرار گیرد (ریاحی، ۱۳۸۰، ص ۱۰۵). در بیانی دیگر نمونه گروه کوچکتري از جامعه است که برای مشاهده و تجزیه و تحلیل انتخاب شده است (بست، ۱۳۷۴، ص ۲۴). در پژوهش حاضر تعداد ۱۰ نفر از معلمان مدارس حضرت رقیه شیراز بودند.

روش نمونه گیری

در روش خوشه ای چندمرحله ای، پیش غرض استفاده از این روش دو عامل است. اول گسترده بودن و پراکندگی جغرافیایی و دوم همگن بودن جامعه آماری (اسحاقیان، ۱۳۹۴، ص ۳۹). در صورتی که فهرست کامل افراد جامعه مورد مطالعه در دسترس نباشد می توان افراد جامعه را در دسته هایی خوشه بندی کرد. سپس از میان خوشه ها نمونه گیری به عمل آورد. برای این منظور فهرستی از این خوشه ها تهیه می شود و از آن به عنوان چارچوب نمونه گیری استفاده می گردد. در نمونه گیری چندمرحله ای افراد جامعه با توجه به سلسله مراتبی (از واحد های بزرگتر به کوچکتر) از انواع واحدهای جامعه انتخاب می شوند. لازم به ذکر است که نمونه گیری خوشه ای حالت ویژه ای از نمونه گیری چندمرحله ای است. به همین جهت با به کار بردن نمونه گیری چندمرحله ای می توان یک «نمونه معرف» جامعه انتخاب کرد و دقت برآورد مورد نظر را افزایش داد (سرمد،

بازگان و حجازی ۱۳۹۴، ص ۱۸۶)؛ بنابراین در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده است. مراحل نمونه‌گیری به این صورت است که از بین مدارس شیراز انتخاب گردید. سپس از بین دانشکده‌های مختلف این دانشگاه (دانشکده پزشکی، دانشکده دارو سازی، دانشکده بهداشت، دانشکده تغذیه، دانشکده پرستاری، دانشکده دندان پزشکی، دانشکده پیرا پزشکی، دانشکده توانبخشی، دانشکده مدیریت) به دلیل داشتن کلاس‌های ترکیبی بیشتر دانشکده پزشکی و دانشکده دندان پزشکی انتخاب شد سپس در هر دو دانشکده از بین مقاطع مختلف (علوم پایه، فیزیو پاتولوژی (ICM))، کارآموزی و کارورزی) مقطع علوم پایه و از بین رشته‌های ارائه شده رشته دکتری عمومی و دندانپزشکی انتخاب گردید.

۷- روش‌های تجزیه و تحلیل آماری

تجزیه و تحلیل حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-23 در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. در بخش آمار توصیفی مشخصه‌های آماری مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی، به منظور مقایسه هر یک از سوالات پژوهش با نمره ملاک از آزمون‌های t تک نمونه‌ای و t وابسته استفاده شد. سوال‌های اصلی و فرعی پژوهش حاضر با استفاده از این روش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۸- نتایج

هدف از انجام این پژوهش تأثیر دوره‌های آموزش مجازی بر پایه طرح‌های آموزشی در آموزش مدارس استان شیراز. در این پژوهش سعی شد ۵ عنصر (تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزشیابی) تشکیل دهنده الگوی ادی که الگوی عمومی طراحی آموزشی سیستمی است در آموزش مجازی مدارس ابتدایی شیراز ارزیابی شود. لازم به ذکر است که آموزش الکترونیکی به آن نوع از آموزش گفته می‌شود که در آن از مجموعه‌ای از فناوری‌های چند رسانه‌ای، فرا رسانه‌ای و ارتباطات از راه دور استفاده می‌شود و امکان یادگیری را برای هر فرد در هر زمان و مکان فراهم می‌سازد. آموزش الکترونیکی انواع مختلفی دارد یکی از انواع آن آموزش ترکیبی (دوگانه) می‌باشد که در حال حاضر آموزش ترکیبی یا دوگانه یکی از بهترین رویکردهای آموزشی برای استفاده در آموزش عالی محسوب می‌شود که در آن فعالیت‌های آموزش سنتی، همچون سخنرانی و فعالیت‌های بین فراگیر و معلم، با فعالیت‌های آموزش از راه دور، همچون گروه‌های بحث هم‌زمان و غیر هم‌زمان، آموزش چند رسانه‌ای و استفاده از اینترنت برای تکالیف درسی ادغام می‌شود.

آموزش ترکیبی در ده سال اخیر به عنوان یکی از گسترده‌ترین روش‌های یادگیری در جامعه آموزش شناخته شده و با موفقیت و استقبال زیادی مواجه گردیده است. در حال حاضر بسیاری از سیستم‌های آموزش دانشگاه‌ها، خصوصاً دانشگاه‌های علوم پزشکی به استفاده از این روش روی آورده‌اند. از جمله رویکردهای آموزش ترکیبی در حوزه علوم پزشکی، شامل آموزش مداوم کادر پزشکی، آموزش مؤثر دروس دانشگاهی به دانشجویان، آموزش بیماران در جهت درمان سریعتر و آموزش عموم جامعه در جهت بالا بردن بهداشت عمومی می‌باشند. آموزش ترکیبی نیز به دو نوع آموزش هم‌زمان و آموزش غیر هم‌زمان تقسیم می‌شود. از آنجایی که پژوهش حاضر مربوط به نوع غیر هم‌زمان می‌شود لازم به ذکر است که در این نوع، محتوا به صورت هم‌زمان برای فراگیر ارسال نمی‌شود. در واقع، یاددهی و یادگیری به صورت غیر هم‌زمان انجام می‌گیرد و افراد هم‌زمان به سیستم وصل نمی‌شوند. فراگیران باید مطالب را از صفحاتی که از قبل آماده شده و در سایت قرار گرفته است، انتخاب و از آن‌ها استفاده کنند. لذا نتایج حاصل از این پژوهش در ارتباط با سوال اصلی اول نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش مجازی بر پایه عناصر طرح‌های آموزشی در ابعاد تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزشیابی با سطح معناداری ($p < 0.05$) بیشتر از سطح متوسط ارزیابی گردید. از آنجایی که پژوهش مشابه براساس الگوهای طراحی آموزشی وجود ندارد. لذا پژوهش‌هایی نزدیک در این حوزه حتی بدون ارزیابی مبتنی بر الگوهای طراحی آموزشی مورد مقایسه و تطبیق انتخاب شده است، از جمله نتایج حاصل از پژوهش اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۵)، رسولی و همکاران (۱۳۹۴)، کاظمی قره‌چه و خندقی (۱۳۹۳)، رستگار پور و گرجی زاده (۱۳۹۱) ذوالفقاری و همکاران (۱۳۷۷)، جهانیان و اعتبار (۱۳۹۱)، اوستون، یورک و مورتا (۲۰۱۳)، هیوسن و همکاران (۲۰۰۹)، با نتایج این پژوهش حاضر در زمینه مطلوب بودن برگزاری دوره‌های

آموزش الکترونیکی و افزایش رضایت، انعطاف پذیری. و اثر بخشی در یادگیری دانشجویان هم خوانی دارد. از دیگر نتایج این پژوهش توجه و بررسی عناصر ۵ گانه (تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزشیابی) الگوی طراحی آموزشی ادی می‌باشد که با نتایج پژوهش های محمودی و طاهری نیا (۱۳۹۷)، نجفی (۱۳۹۵)، گری (۲۰۰۳) همخوانی دارد اما از این نظر که در ارزیابی دوره‌های الکترونیکی عوامل سازمانی و سیاسی مورد توجه و ارزیابی قرار بگیرد در پژوهش های مرادی (۱۳۹۰)، هاشمی نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، دسوف (۲۰۱۲) با نتایج پژوهش حاضر هم خوانی ندارد.

در ارتباط با سوال فرعی اول نتایج نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزشی مجازی، در بعد تحلیل، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد که با نتایج پژوهش دارک و همکاران (۲۰۱۶) همخوانی دارد اما از این نظر که ارزیابی عنصر تحلیل به تفکیک جلسات حضوری و مجازی در چه وضعیتی بوده است با هیچ یک از پژوهش های انجام گرفته همخوانی ندارد.

در ارتباط با سوال فرعی دوم نتایج نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزشی مجازی در بعد طراحی، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد که با نتایج پژوهش های لوپز و همکاران (۲۰۱۱)، سیدی و یعقوبی (۱۳۹۱)، نیستانی و بیری (۱۳۹۰)، دارک (۲۰۱۶) هم خوانی دارد

در ارتباط با سوال فرعی سوم نتایج نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزشی مجازی در بعد توسعه، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد که با نتایج پژوهش های مورگان آنتام (۲۰۱۵)، سواری و فلاحی (۱۳۹۶) هم خوانی دارد؛ اما از نظر ارزیابی عنصر توسعه به تفکیک جلسات حضوری و الکترونیکی در آموزش الکترونیکی پژوهشی انجام نشده است.

در ارتباط با سوال فرعی چهارم نتایج نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزشی مجازی، در بعد اجرا، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد که با پژوهش زمانی و بیری (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

در ارتباط با سوال فرعی پنجم نتایج نشان داد که میزان مطلوبیت دوره‌های آموزشی مجازی، در بعد ارزشیابی، بیشتر از سطح متوسط می‌باشد که با نتایج پژوهش های پیکانپور و همکاران (۱۳۹۵)، زمانی و همکارانش (۱۳۹۴)، ربیعی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. در همین راستا تحقیقاتی نیز درباره آموزش ترکیبی صورت گرفته است اما از کل تحقیقات گرفته شده تنها پژوهش کتل و گلاور (۲۰۱۱) به ارزیابی دوره‌های ترکیبی از نوع غیر همزمان پرداخته بود که با نتایج پژوهش حاضر هم خوانی دارد.

لازم به ذکر است که در ارتباط با سوال اصلی دوم و ۵ سوال فرعی آن نشان داد که بین میزان مطلوبیت در جلسات آموزشی الکترونیکی و حضوری تفاوت معناداری وجود دارد به این صورت که میزان مطلوبیت جلسات حضوری و الکترونیکی در ابعاد تحلیل، توسعه و اجرا به صورت یکسان اما در ابعاد طراحی و ارزشیابی مطلوبیت جلسات حضوری از جلسات الکترونیکی فراتر بیان شده است لذا با هیچ یک از تحقیقات بیان شده هم خوانی ندارد و در هیچ کدام بیان نشده است که کدام یک از جلسات حضوری و الکترونیکی در ارزیابی ها مطلوبتر بوده و این نکته همان نوآوری هست که پژوهشگر در پژوهش خود به آن پرداخته است.

بنابراین با توجه به اینکه آموزش ترکیبی، آزادی عمل و بینش وسیعتری را در یادگیری و فرصتهای فراوانی را برای آموزش در همه زمینه ها فراهم می کند بایستی به عنوان ابزاری برای کاهش حضور دانشجویان در موسسات آموزش عالی به کار گرفته شود و این تنها با افزایش کیفیت یادگیری در محیط های مجازی به جای حضوری میسر می شود که اثربخشی آن تا حد زیادی به کیفیت طراحی عناصر طراحی آموزشی بستگی دارد که در حد مطلوب مورد توجه قرار بگیرند و تدابیر لازم در جهت ارتقا کیفیت عناصر به ویژه در بعد طراحی و ارزشیابی مورد توجه قرار گیرد. نظر به اینکه در گذشته پژوهش مشابهی در زمینه ارزیابی دوره‌های آموزش مجازی از نوع ترکیبی غیر همزمان در ایران کمتر صورت گرفته است، این پژوهش با ارائه دیدگاهی تازه از اثربخش بودن یا نبودن دوره‌های آموزش مجازی می تواند مبنایی برای پژوهش های آتی قرار گیرد. نوآوری دیگر این پژوهش استفاده از الگوی طراحی آموزشی در ارزیابی دوره‌های الکترونیک بود که اثربخشی را از جنبه و عناصر مختلف امکان پذیر می ساخت همچنین پرسش نامه محقق ساخته پژوهش مبتنی بر دستورالعمل یادگیری تلفیقی تنظیم شده است که تاکنون در ارزیابی دوره‌های مجازی از این دستورالعمل استفاده نشده است و نکته مهمتر اینکه در هیچ یک از پژوهش های

صورت گرفته تاکنون به بیان میزان مطلوبیت دوره‌های آموزش ترکیبی (غیر همزمان) به تفکیک جلسات حضوری و مجازی پرداخته نشده است که این موارد اساس پژوهش حاضر را تشکیل داده است.

۹- پیشنهادهای پژوهش

۱-۱۲ پیشنهادهای کاربردی

۱-۱-۱۲ پیشنهاد می شود ارزیابی دوره‌های آموزش الکترونیکی ترکیبی به صورت همزمان و یا غیر همزمان منطبق بر الگوهای طراحی آموزشی و یا الگوهای برنامه درسی باشد تا بر اساس استاندارد یا چارچوب مشخصی تنظیم شود
۲-۱-۱۲ پیشنهاد می شود در هنگام تنظیم تمامی مراحل ۵ گانه طراحی آموزشی (تحلیل، طراحی، توسعه، اجرا و ارزشیابی) مبتنی بر الگوی منتخب باشد.

۳-۱-۱۲ پیشنهاد می شود دوره‌های آموزشی لازم جهت راهنمایی اساتید کلیه رشته های غیر علوم تربیتی جهت آشنایی بانحوه طراحی آموزشی دوره‌های الکترونیکی برگزار گردد.

۴-۱-۱۲ پیشنهاد می شود دانشگاه هایی که به صورت الکترونیکی خدمات آموزشی ارائه می دهند، سعی بر افزایش کیفیت خدمات آموزش الکترونیکی خود به دانشجویان نمایند تا رضایت آنان را بیشتر از پیش افزایش و میزان تمایل آنان را برای ادامه تحصیل در دانشگاه ها افزایش دهند.

۵-۱-۱۲ پیشنهاد می شود در زمان تدوین جلسات آموزشی یک یا دوجلسه از کلاس های ترکیبی به صورت هم زمان برگزار شود تا دانشجویانی که نتوانستند به رفع اشکال در جلسات حضوری بپردازند به صورت آنلاین اقدام کنند

۶-۱-۱۲ پیشنهاد می شود اگر جلسات الکترونیکی همزمان تشکیل شد، با توجه به اینکه برای دانشجویان پزشکی و دندان پزشکی دوره ها برگزار می شود از موقعیتهای شبیه سازی شده در جلسات آنلاین همزمان جهت کسب آمادگی بیشتر دانشجویان استفاده شود.

منابع

۱. آیین نامه آموزش الکترونیک دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۱۳۹۴). مصوب شورای آموزشی دانشگاه. مدیریت مطالعات و توسعه آموزش پزشکی.
۲. اناری نژاد، عباس، مهدی محمدی (۱۳۹۳). شاخص های عملی ارزشیابی آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران. مجله مدیا، ۱۵(۱)، ۲۵-۱۱.
۳. اچ دالتون، ویلیام، دی لودر، برایان (۱۳۸۸). دانشگاه مجازی (رسانه های جدید و نهاد های یادگیری و آموزش عالی). ترجمه علیرضا باروتی و اعظم مرتضوی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول.
۴. اسحاقیان، مهدی (۱۳۹۴). می خواهم پژوهشگر شوم. اصفهان: نشر نوشته، چاپ دهم.
۵. اسماعیلی، هادی، شاهپور رحمانی، احمد کاظمی، مصطفی علی احمدی (۱۳۹۵). ارزیابی وضعیت یادگیری الکترونیکی واحد آموزش مجازی دانشگاه سیستان و بلوچستان. پژوهش های مدیریت عمومی، ۹(۳۴)، ۲۴۱-۲۲۱.
۶. بازرگان، عباس (۱۳۹۵). ارزشیابی آموزشی. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۵.
۷. پاولوف، رنا و کیث، پرات (۱۳۸۵). دانشجوی مجازی. ترجمه فرهاد شفیع زاده، محلات: دانشگاه آزاد اسلامی.
۸. جلالی، علی اکبر (۱۳۸۲). بررسی ماهیت و ویژگی های مدرسه مجازی و طراحی برنامه ریزی متناسب با آن. پژوهشکده الکترونیک دانشگاه علم و صنعت.
۹. جهانیان، رمضان، شکوفه اعتبار (۱۳۹۱). ارزیابی وضعیت آموزش مجازی در مراکز آموزش الکترونیکی دانشگاه های تهران از دیدگاه دانشجویان. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۲(۴)، ۶۵-۵۳.

۱۰. جاودانی، محمد، عباس اناری نژاد (۱۳۹۷). ارزشیابی کیفیت عناصر برنامه درسی آموزش الکترونیکی در سطح دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ایران. مجله پژوهش‌های برنامه درسی، ۸(۱)، ۱۲۲-۱۰۴.
۱۱. خاکی، علیرضا (۱۳۸۷). روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی. انتشارات درایت، ۱.
۱۲. درگاهی، حسین، مرجان قاضی سعیدی، مقصود قاسمی (۱۳۸۶). جایگاه آموزش الکترونیکی در دانشگاه‌های علوم پزشکی. مجله دانشکده پیرا پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱(۲)، ۲۹-۲۰.
۱۳. نیستانی، محمدرضا (۱۳۹۱). برنامه ریزی آموزشی (راهبردهای بهبود کیفیت در سطح یک واحد). اصفهان: آموخته.
۱۴. نیستانی، محمدرضا، حسن ببری (۱۳۹۰). امکان سنجی اجرای آموزش ترکیبی در دانشگاه اصفهان. اولین همایش ملی آموزش در ایران.
۱۵. نظام آبادی، زهرا، نسرین جعفری گلستانی، زهرا فارسی، آرمین زارعیان (۱۳۹۳). کاربرد یادگیری الکترونیکی در آموزش مهارت‌های بالینی پرستاری. نشریه مطالعات آموزشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش. ۲(۲)، ۴۷-۳۹.
۱۶. نجفی، حسین (۱۳۹۵). رابطه بین ابعاد و شاخص‌های آموزش ترکیبی و کیفیت بخشی به یادگیری در دانشگاه پیام نور. فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۷(۴)، ۷۸-۶۹.
۱۷. هورتون، ویلیام (۱۳۸۵). ابزارها و فناوری‌های e-learning. ترجمه: خسرو پور عطایی. تهران: دیباگران تهران.

18. Anderson, Terry. (2008). theory and practice in on line learning. available Albaloooshi, F. (2003). Virtual education: case in learning & teaching technology, IRM press.
19. Almomen, R.K., Kaufman, D., Alotaibi, H., Al-Rowais, N.A., Albeik, M. and Albattal, S.M. (2016). Applying the ADDIE—Analysis, Design, Development, Implementation and Evaluation—Instructional Design Model to Continuing Professional Development for Primary Care Physicians in Saudi Arabia. International Journal of Clinical Medicine, 7, 538-546.
20. Anbersold, G., Milne, A. J. (2015). A Meta-Analysis of the Relationship between E-Learning and Students' Academic Achievement in Higher Education. Journal of Education and Practice, 6(9): 6-9.
21. Anderson, Terry. (2004). Theory and Practice in on line learning. available at: http://cde.athbascau.ca/online_book/tpol_book.pdf.
22. Arif.A.A. (2001). Learning from the Web: Are Students Ready or Not? Educational Technology & Society, 4(4).
23. Aydin C.H. and Tasci D. (2005). Measuring Readiness for e-Learning: Reflections from an Emerging Country. Educational Technology & Society, 8,4, 244-257
24. Azevedo. R, Guthrie. J. T & Seibert D. (2001). The role of self-regulated learning in fostering students' conceptual understanding of complex systems with hypermedia. Journal of Educational Computing Research, 30(1 & 2), 87-111.
25. Babin. L. M, Tricot. M & Mariné. C. (2009). Seeking and providing assistance while learning to use information systems. Computers & Education, 53, 1029-1039.
26. Baker, B., Mary, Boggs., Raymond and Arabasz, Paul. (2003). ECAR research study. 16(4).
27. Baldry Currens J, Bithel, C. (2000). Clinical education: Listening to different perspectives. Physiotherapy, 86(12):645-653.
28. Bandeuo, B & Mupinga, D. M. (2008). Students' positive and negative experiences in hybrid and online classes. College Student Journal (serial online), 73 (5): 300-306.

29. Baran, E., Correia, A. & Thompson, A. (2011). Transforming online teaching practice: critical analysis of the literature on the roles and competencies of online teachers. *Distance Education*, 32(3),25-41.
30. Barley, J. M. (2008). Assessment is as assessment does: A conceptual framework for understanding online assessment and measurement. In M.Hricko.,S.L.Howell. *Online assessment and measurement: Foundation and challenges*. Hershey: information science publishing.
31. Bocchi, J., Eastman, J. K., & Swift, C. O. (2004). *Retaining the Online Learner: Profile of Students in an Online MBA Program and Implications for*.
32. Bourne, Jone. R. Master. MC. Eric, Rieger. Jenifer, Compbell Olin, Cambell. (1997). *Paradigms for Online Learning*. JALN, 1.
33. Bradley, M.E., ThomL.R., Hayes, J and Hay, C. (2008). Ask and you will receive: how question type influences quantity and quality of online discussions. *British Journal of Educational Technology*. 39(5), 888–900.